

โครงการเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ

1. หลักการและเหตุผล

น้ำ หรือแหล่งน้ำมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ แม่น้ำ ลำคลอง เป็นแหล่งน้ำที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งการอุปโภค บริโภค การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม และการคมนาคม นับเป็นคุณอนันต์ต่อการประกอบอาชีพของประชาชนและรักษาไว้ซึ่งสมดุลของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 6 นนทบุรี มีภารกิจรับผิดชอบเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำลุ่มน้ำภาคกลาง ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแม่น้ำสายหลัก แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำน้อย แม่น้ำลพบุรี เป็นแม่น้ำสายรอง พื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ ไทย แต่ในปัจจุบัน คุณภาพน้ำมีความเสื่อมโทรมจากหลาย ๆ สาเหตุ ซึ่งได้แก่ จากน้ำท่วมขัง จากน้ำท่วมนาข้าวการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์และการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้คุณภาพน้ำของแม่น้ำสายหลักบริเวณชุมชนหนาแน่น ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการมีค่าปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) สูงขึ้น ค่าออกซิเจนละลาย (DO) ต่ำ และบางช่วงมีการปนเปื้อนจากแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม ทั้งหมด (TCB) ก่อนข้างสูง คือแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย ทำให้ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำลดน้อยลง เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม

การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำและการฟื้นฟูคุณภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำหลัก จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ และมาตรการต่าง ๆ มาดำเนินการควบคู่กันไป ทั้งมาตรการทางกฎหมาย มาตรการการลงทุนเพื่อลดและขจัดมลพิษทางน้ำหรือความสกปรก การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำที่ผ่านมาสามารถดำเนินการได้เพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้นเอง ความต่อเนื่องและความครอบคลุมของพื้นที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ ทำให้ปัญหาน้ำเน่าเสียเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ เป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำเพื่อให้ทราบถึงสถานภาพของแหล่งน้ำในปัจจุบัน ปัญหา หรือแนวโน้มของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้วจะนำไปสู่การสร้างแนวทางปฏิบัติในการวางแผนจัดการคุณภาพน้ำ การแก้ไขและป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากมลพิษในแหล่งน้ำนั้น ได้ทัน่วงทีก่อนที่น้ำหรือแหล่งน้ำนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้ประโยชน์ ดังนั้นมาตรการที่สำคัญที่สุด ได้แก่ มาตรการการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและหาแนวทางการแก้ไขและฟื้นฟูคุณภาพน้ำได้อย่างรวดเร็ว

การสร้างความตระหนักและจิตสำนึก จึงเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างความตระหนักด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ที่จะปฏิบัติการกิจใด ๆ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องและเกิดผลในทางปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการดำเนินการ โครงการเฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ โดยให้ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และภาคประชาชนในพื้นที่ มีจุดเก็บตัวอย่างในสายน้ำที่ทำการอนุรักษ์ในพื้นที่ของตนเอง ด้วยการตรวจวัดออกซิเจนละลายน้ำ (Dissolved Oxygen,DO) ด้วยชุดตรวจวิเคราะห์ภาคสนามอย่างง่ายและแสดงผลและรายงานผล เป็น 5 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดี พอใช้ เสื่อมโทรม และ เสื่อมมาก ดังนั้นเมื่อทุกคนในพื้นที่มีความตระหนักด้วยการเรียนรู้จากสิ่งที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว จะเกิดความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์หาปัญหาสาเหตุและแนวทางที่แก้ไขได้โดยง่ายยิ่งขึ้น

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 6 นครบุรีได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงได้จัดทำโครงการเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ เพื่อให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยมีโอกาสที่จะเข้ามาเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำของตนเองมากยิ่งขึ้นและเกิดความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน โรงเรียน/สถาบันการศึกษา และประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำให้เป็นเครือข่ายในการติดตามตรวจสอบเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ การดำเนินงานอนุรักษ์ และฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้ครอบคลุมทุกตำบลในพื้นที่ลุ่มน้ำ

2.2 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายให้เข้มแข็งและมีความรู้ ความเข้าใจที่จะดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์

2.3 เพื่อนำข้อมูลของการติดตามตรวจสอบ มาใช้วางแผนป้องกันคุณภาพน้ำของท้องถิ่นและชุมชนได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสมกับท้องถิ่น

3. เป้าหมาย

3.1 พื้นที่ดำเนินการ ดำเนินการแม่น้ำสายหลัก ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา โดยให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำอย่างน้อย 10 สถานี

3.2 เครือข่าย หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน โรงเรียน สถาบันการศึกษา ประชาชน และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะน้ำเน่าเสีย อย่างน้อยจำนวน 10 คน/สถานี

3.3 เครือข่ายสามารถตรวจสอบคุณภาพน้ำอย่างง่ายเดือนละ 1 ครั้ง

3.4 เครือข่ายสามารถรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำได้อย่างเป็นระบบ

4. พื้นที่ดำเนินการ

ดำเนินการทุกจังหวัดที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ตั้งแต่จังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ โดยให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำอย่างน้อย 10 สถานี ในระดับภาค โดยแยกเป็นรายจังหวัดดังนี้

- 1) จังหวัดสิงห์บุรี ให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำ อย่างน้อยจำนวน 2 สถานี
- 2) จังหวัดอ่างทอง ให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำ อย่างน้อยจำนวน 2 สถานี
- 3) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำ อย่างน้อยจำนวน 3 สถานี
- 4) จังหวัดปทุมธานี ให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำ อย่างน้อยจำนวน 1 สถานี
- 5) จังหวัดนนทบุรี ให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำ อย่างน้อยจำนวน 1 สถานี
- 6) จังหวัดสมุทรปราการ ให้มีเครือข่าย/จุดตรวจสอบน้ำ อย่างน้อยจำนวน 1 สถานี

5. ขอบเขตการดำเนินงาน

5.1 ประสานงานพื้นที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดร่วมดำเนินการ

5.2 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกำหนดพื้นที่จัดกลุ่มเครือข่ายอาสาสมัคร โดยพิจารณาถึงความพร้อมของกลุ่มเครือข่าย และความเหมาะสมของพื้นที่ และร่วมดำเนินการประสานงานและจัดอบรมให้กับเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำตามวันเวลาที่กำหนด

5.3 สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคจัดเตรียม

5.3.1 จัดทำเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานของเครือข่ายเฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ

5.3.2 จัดทำแผนการปฏิบัติงานฝึกอบรมเครือข่าย

5.3.3 จัดหาอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำซึ่งประกอบด้วยที่เก็บตัวอย่างน้ำ ชุดอุปกรณ์ตรวจวัดออกซิเจนละลายน้ำภาคสนาม ป้ายแสดงผลการติดตามตรวจสอบและชุดปฏิบัติงาน

5.3.4 ฝึกอบรมเครือข่าย โดยการสาธิตและฝึกทดสอบการเก็บตัวอย่างน้ำและวิเคราะห์ค่าออกซิเจนละลายน้ำ และการแสดงผลรวมทั้งการเก็บข้อมูลและแปรผล ในพื้นที่ที่จัดตั้งเป็นสถานีนั้น

5.3.5 จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ของจุดติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ จัดทำทำเนียบเครือข่าย

5.4 ติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยเครือข่าย และจัดส่งผลการติดตามตรวจสอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคตามลำดับ

5.5 รวบรวม ประมวลผลและจัดทำรายงานผลคุณภาพน้ำจากการดำเนินงานของเครือข่ายระดับ
จังหวัด ระดับภาค

6. ระยะเวลาดำเนินการ

ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือน กันยายน 2550

7. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 6 นนทบุรี ประกอบด้วย

กลุ่มงานส่งเสริมและเผยแพร่

กลุ่มงานเฝ้าระวังและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

กลุ่มงานสารสนเทศสิ่งแวดล้อม

ผู้ร่วมดำเนินการ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

8. การติดตามและการประเมินผล

8.1 การติดตามผล

- 1) ติดตามนิเทศพื้นที่ดำเนินการ
- 2) ติดตามจากการรายงานผลการดำเนินงาน

8.2 ตัวชี้วัด

มีสถานีหรือจุดตรวจสอบคุณภาพน้ำที่ดำเนินการ โดยเครือข่าย จำนวน 10 สถานีและมีการ
ติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่องทุกเดือน อย่างน้อยร้อยละ 70 ของจำนวนสถานีที่มีอยู่

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มีสถานีตรวจสอบและติดตามคุณภาพน้ำ โดยเครือข่ายประชาชนและองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น และสามารถนำไปสู่การป้องกัน แก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียในระยะยาวต่อไป

10. กำหนดเวลาการฝึกอบรมเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ

กำหนดเวลาการฝึกอบรมเครือข่ายติดตาม ตรวจสอบคุณภาพน้ำ	วันที่ - เวลา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	3-4 พฤษภาคม 2550
จังหวัดนนทบุรี	9 พฤษภาคม 2550
จังหวัดปทุมธานี	11 พฤษภาคม 2550
จังหวัดสมุทรปราการ	18 พฤษภาคม 2550
จังหวัดอ่างทอง	24 พฤษภาคม 2550
จังหวัดสิงห์บุรี	25 พฤษภาคม 2550